

ভাষা আৰু সাহিত্য

চৰ্যা-পদ, শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তন, আৰু অসমীয়া ভাষা

১। চৰ্যা-পদবোৰ মহাযানী বৌদ্ধ ধৰ্মৰ অন্তৰ্গত সহজযান মতাবলম্বী তেইশজন সিদ্ধাচাৰ্যই ৰচনা কৰা পঞ্চাশটা গীতৰ সমষ্টি। ধৰ্ম সম্বন্ধীয় বিধি-নিষেধক লৈ এই গীতবোৰ ৰচনা কৰা হৈছিল। চৰ্যা-পদবোৰত অসমীয়া ভাষাৰ এটা সুন্দৰ ৰূপ পোৱা গৈছে। পদবোৰৰ ৰচকসকলৰ কেইজনমানক প্ৰাচীন কামৰূপৰ লোক বুলি সিদ্ধান্ত কৰা হৈছে। চৰ্যা-পদবোৰৰ ভাষাৰ অনুধাবন কৰিলে সেইবোৰৰ ভাষাৰ লগত অসমীয়া ভাষাৰ ধ্বনি-তত্ত্ব, ৰূপ-তত্ত্ব, শব্দ-মালা আৰু বাক্য-বিন্যাস আদি সকলো ক্ষেত্ৰতে নিগূঢ় সম্পৰ্ক ৰক্ষিত হোৱা দেখা যায়। সেইবোৰ অবিচ্ছিন্নভাৱে প্ৰাচীন অসমীয়াৰ মাজেদি আধুনিক অসমীয়াত সোমাই পৰিছেহি। চৰ্যা-পদেৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ সম্বন্ধক আধুনিক অসমীয়াৰ মান্যভাষা আৰু উপভাষাৰ মাজেদি, প্ৰাচীন অসমীয়াৰ বৈষ্ণৱ আৰু অনাবৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ মাজেদি ভগাই ৰিজাই চাব পাৰি।

২। অসমীয়া মান্যভাষাৰ চৰ্যা-পদেৰে সৈতে ধ্বনি-তত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত থকা সাদৃশ্য কিছুমান এনে ধৰণৰ :

(ক) কোনো শব্দত ওচৰা উচৰিকৈ দুটা অক্ষৰত থকা আ-ধ্বনিৰ পূৰ্বৱৰ্তী অক্ষৰৰ আ-ধ্বনি, অ-ধ্বনিত পৰিণত হয়; যেনে, চকা (চৰ্যা), চকা (মা. অস.); বপা (চৰ্যা), বপা (পু. অস.), বোপা (মা. অস.)।

(খ) প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ অযুগ্ম উষ্ম বৰ্ণ তিনিটা অসমীয়াত কণ্ঠ্য উষ্ম ধ্বনিলৈ ৰূপান্তৰিত হৈছে। চৰ্যা-পদতো এই ধ্বনি তিনিটাৰ সুকীয়া ৰূপবোৰ নাইকিয়া হোৱা দেখা হৈছে : শবৰ, যবৰালী, সবৰ (চৰ্যা. ৫০)।

(গ) অসমীয়া মান্য ভাষাৰ আন এটা বৈশিষ্ট্য হৈছে প্ৰা. ভা. আ. ভাষাত থকা দন্ত্য আৰু মুৰ্ধন্য ধ্বনিৰ মাজৰ পাৰ্থক্যৰ লোপ। চৰ্যা-পদত ইয়াৰ আভাস আছে; যেনে— মণ, মন (চৰ্যা. ২০.৩০)

৩। অসমীয়া ভাষাৰ চৰ্যা-পদেৰে সৈতে ৰূপগত সাদৃশ্য ধ্বনিগত সাদৃশ্যবোৰতকৈ বহুত বেছি ওচৰৰ আৰু নানা বিষয়ৰ। অসমীয়াৰ প্ৰায় আটাইবোৰ শব্দ-বিভক্তি চৰ্যা-

পদত আছে। উদাহৰণ : (ক) প্ৰথমৰ -এ : কুস্তীৰে খাত, চোৰে নিল (চৰ্যা-২), দ্বিতীয়াৰ-ক : ঠাকুৰক পাৰিনিবিতা (চৰ্যা.১২), (গ) প্ৰথমৰ এ-বিভক্তিৰ কৰণ আৰু অধিকৰণত ব্যৱহাৰ : জে জে উজুবাটে গেলা (চৰ্যা.১৫), চঞ্চল চীএ পইঠা কাল (চৰ্যা.১), (ঘ) চতুৰ্থীৰ-লৈ (চৰ্যা. লই) : মেক শিখৰ লই (চৰ্যা.৪৭), (ঙ) যষ্ঠীৰ -ৰ : হৰিণীৰ নিলঅ (চৰ্যা.৬), (চ) সপ্তমীৰ-ত : হাড়ীত ভাত নাহি (চৰ্যা.৩৩)।

৩.১. চৰ্যা-পদ আৰু অসমীয়াৰ মাজত থকা ৰূপতত্ত্বমূলক আন সাদৃশ্য কিছুমান তলত দিয়া ধৰণৰ : (ক) বৰ্তমান-কালৰ কৃদন্ত - ওঁতে (চৰ্যা. অন্তে); যেনে, যাওঁতে; উজুবাট জাঅন্তে (চৰ্যা.১৫), (খ) ভূত-কালৰ ক্ৰিয়া-বিভক্তি -ইলৌ; যেনে, আছিলৌ; অছিলৌ স্বমোহে (চৰ্যা.৩৫), (গ) ভবিষ্যত কালৰ ক্ৰিয়া-বিভক্তি —ইব; যেনে, কৰিব; কৰিব নিবাস (চৰ্যা.৭), (ঘ) নাস্ত্যৰ্থক ৰূপাংশৰ ক্ৰিয়াৰ আগত প্ৰয়োগ; যেনে, নাযায়; ন জাই (চৰ্যা-৩৮), (ঙ) স্ত্ৰীৰাচক —ঈ শব্দ, শবৰী; শিআল, শিআলী (চৰ্যা.৩৩, ৫০)

৪। শব্দ-মালাৰ ক্ষেত্ৰত অসমীয়া ভাষাত সচৰাচৰ ব্যৱহাৰ হোৱা অনেক শব্দ চৰ্যা-পদত পোৱা যায়। সেইবোৰৰ ভিতৰত বিশেষ্য, বিশেষণ, সৰ্বনাম, সংখ্যাৰাচক শব্দ, ধাতু, ক্ৰিয়া আদি সকলো আছে। উদাহৰণ : বাট, ভাত, খাট, ঘৰ, ঘাট, পাত, পানী, ভাল, সৰু (সৰুই), মই, তই, মোৰ, এক, দুই, তিনি, আজি, কৰি (কৰিতা), উজা, গেল ইত্যাদি। কামৰূপী উপভাষাতো ওপৰত উল্লেখ কৰা ধ্বনি-তত্ত্ব আৰু ৰূপ-তত্ত্বমূলক বৈশিষ্ট্যবোৰৰ কিছুমান পোৱা যায়। কামৰূপীত চতুৰ্থী বিভক্তিৰ কোনো সুকীয়া চিন নাই। দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ ৰূপকে ব্যৱহাৰ কৰা হয় নাইবা তাৰ পাছত লেগি বা গেলি পৰসৰ্গ যোগ দিয়া হয়; যেনে, মোক লেগি বা মোক গেলি (মোঁলে), ঘৰোক, ঘৰোক লেগি (ঘৰলৈ)। চৰ্যা-পদত লাগি পোৱা যায়; যেনে, গঅণ-টাকলি লাগি (চৰ্যা.১৬), তু. ঘৰ লাগি যাঞ (লৰ-কুশৰ যুদ্ধ), নিবাক লাগি (মাধৱ কন্দলী)। কামৰূপী শব্দ কিছুমানৰ চৰ্যা-পদেৰে সৈতে থকা ওচৰৰ সম্বন্ধখিনিও চাবলগীয়া : কুৰ্মা (কড়ম্বা), গল, গাতা (গাতী), গেল, হোই, হোউ, ৰূপা, লাউ, ভেল (ভেলা), বেং (বেঙ্গ) ইত্যাদি।

৫। পুৰণি অসমীয়াৰ অসমীয়া আৰু ব্ৰজবুলি দুয়ো-ধৰণৰ ভাষাতে চৰ্যা-পদৰ শব্দ-মালা আৰু ৰূপতত্ত্বমূলক বৈশিষ্ট্য কিছুমান হুবহুৰূপে পোৱা কথাটো যথেষ্ট গুৰুত্বপূৰ্ণ। ব্ৰজবুলিৰ সৈতে চৰ্যা-পদৰ সম্বন্ধ বেছি ওচৰৰহে। তলৰ উদাহৰণবোৰে তাৰ সাক্ষ্য প্ৰদান কৰিব :

(১) যষ্ঠী বিভক্তিৰ -ক, ছান্দক বান্ধ (চৰ্যা.১) : তুহু বামক চৰিত্ৰ কিছু জানয়ে

নাহি (বামবিজয়-নাট); (২) সপ্তমী বিভক্তি - এ আৰু -হি, নেউৰ চৰণে (চৰ্যা.১১), হিঅহি ন পইসই (চৰ্যা.৬) : মেৰি ঘৰে (কা. দা. না.), ঘৰহি ঘৰহি সব ফিৰত চকোৱা (বৰগীত-মাধৱদেৱ); (৩) বৰ্তমান-কালৰ প্ৰথম পুৰুষৰ -হু আৰু তৃতীয় পুৰুষৰ -এ; যেনে, অম্হে ভাল দান দেহঁ (চৰ্যা.১২) লবএ মুক্তাহাৰ (চৰ্যা.১১), মঞিও সেবহঁ বাম চৰণ দুজা (বৰগীত-মা), জীবন নাৰহে থোৰ (বৰগীত-শ); (৪) অতীত-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ-ল, যেনে; কানেট চোৰে নিল (চৰ্যা.২), বিষ জল পানে প্ৰাণে চাড়ি মৰল (কা. দ. না.); (৫) বৰ্তমান-কালৰ অনুজ্ঞাত ব্যৱহাৰ হোৱা দ্বিতীয় পুৰুষৰ (উ, -তু, -হ, -হু; যেনে, জাউ ণ আনে (চৰ্যা.৩৮), বাহতু কামলি (চৰ্যা.৮), বিদ্ধহ পৰম নিবাণে (চৰ্যা.২৮), মা লেছৰে বন্ধ (চৰ্যা.৩২), গোবিন্দ দুধ পিউ (বৰগীত-শ), ধৰতু হৰি চৰণা (বৰগীত-শ), তা দেখহ শুনহ (ক. হ. না.), পামৰু মন বাম চৰণে চিত্ত দেহ (বৰগীত-শ); (৬) সৰ্বনাম সম্পৰ্কীয় আৰু আন আন ৰূপ :

চৰ্যাৰ ৰূপ	অসমীয়া ব্ৰজবুলিৰ ৰূপ
অইসন :	এচন পৰম সন্তাপে (কা. দ. না.)
এহ :	শঙ্কৰ এহ অভিলাসি, (বৰগীত-শ)
খাণ্ট :	যেন পায় খাণ্ট চোৰ (বৰগীত-মা)
ছাড়ি :	ৰামক ছাড়ি হামাক নিয়া যাৰ (বা. বি. না.)
তা :	তা শুনহ (ক. হ. না.)
নাহি :	নাসাত বায়ু খেলে নাহি (কা. দ. না.)
পেখু :	পেখু পেখু দোহো ৰাক্ষস আৰে (বা. বি. না.)
মেৰি :	জৰা মৰম মেৰি (বৰগীত-শ)
হেৰি :	তাহে নাহেৰি ৰহব নাহি প্ৰাণে (বা. বি. না.)

৬। অসমীয়া ব্ৰজবুলি সন্দৰ্ভত ওপৰত উল্লেখ কৰা ৰূপতত্ত্বমূলক বৈশিষ্ট্য কিছুমান আৰু শব্দৰাজি প্ৰাক-বৈষ্ণৱ আৰু অনাবৈষ্ণৱ লেখক কিছুমানৰ ৰচনাতো সংৰক্ষিত হৈছে। চৰ্যা-পদৰ আন কিছুমান ৰূপো সেইবোৰত আছে। এনেকুৱা শব্দ আৰু ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য প্ৰাকবৈষ্ণৱ যুগৰ শ্ৰেষ্ঠ কবি মাধৱ কন্দলী, মনসা-কবি মনকৰ, মহাভাৰতীয় কবি বামসৰস্বতী আদিৰ ৰচনাত পোৱা হৈছে। শব্দমূলক সাদৃশ্য কিছুমান তলত দিয়া ধৰণৰ :

চৰ্যাৰ ৰূপ	পু. অসমীয়া ৰূপ
উজাত	উজাহা (মাধৱ কন্দলী)

এৰেঁ	এবে (মা. ক.)
কেহো	কেহো (মা. ক.)
তোৰা	তোৰা (ৰামসৰস্বতী)
তোহোৰি	তোহোৰা (মা. ক.)
বহুডি	বোহাৰি (মা. ক.)
	বহাৰি (মনকৰ)
বাপুড়ী	বাপু (মা. ক.)

৬.১. ৰূপতত্ত্বমূলক বৈশিষ্ট্য কিছুমানো প্ৰাচীন অসমীয়া আৰু চৰ্যা-পদত একেধৰণে পোৱা গৈছে :

(ক) ভূত-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ -ল; যেনে, কানেট চোৰে নিল (চৰ্যা.২), কন্যাসবে পাৰিল বাটত নেট পাট (মা. ক.), বিশ্বকৰ্মে জানিল গোসাই চিন্তে কি কাৰণ (মনকৰ)!

(খ) বৰ্তমান কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ -অন্তি; যেনে, ভমন্তি, হোন্তি (চৰ্যা.১২), ভয়ে অতি চমকন্তি, ৰাম ৰাম উচ্চৰন্তি (মা. ক.)।

৭। ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা এইটো স্পষ্টৰূপে বুজিব পাৰি যে চৰ্যা-পদৰ ভাষাত নানা ৰূপৰ সংমিশ্ৰণ ঘটিছে। এই ভাষাটো পূৰ্ব-ভাৰতৰ কথিত আৰু লিখিত দুয়োটা ৰূপতে প্ৰয়োগ হৈ আহিছিল। সাহিত্যিক ভাষাৰূপে ইয়াৰ মৰ্যাদা বহু শতাব্দী পিছলৈকে ৰক্ষিত হৈছিল। সেই কাৰণে পূৰ্ব-ভাৰতৰ বৈষ্ণৱ লেখকসকলে এই ভাষাক নিজৰ ৰচনাত স্বীকৃতি দিছিল। কথিত ভাষা হিচাপে ই শতাব্দীৰ বাগবতে বাগৰি আহি আজিলৈকে প্ৰচলিত হৈ আছে।

৮। চৰ্যা-পদৰ পাছত অসমীয়া ভাষাত লিখিত নিদৰ্শন প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যৰ মাজেদি পোৱা যায়। হেম সৰস্বতীৰ 'প্ৰহ্লাদ চৰিত্ৰ'ৰ সময়ৰে পৰা অবিচ্ছিন্নভাৱে অসমীয়া সাহিত্য বৰ্তমানলৈকে সংৰক্ষিত হৈছে। হেম সৰস্বতীৰ অলপ পাছৰ কবি মাধৱ কন্দলীৰ 'ৰামায়ণ'তে অসমীয়া ভাষাৰ এটা নিটোল ৰূপ সংৰক্ষিত হয়। মাধৱ কন্দলীৰ ভাষাৰ কথা উল্লেখ কৰাৰ লগতে বঙলা ভাষাৰ দ্বিতীয় নিদৰ্শন-স্বৰূপ শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তনৰ ভাষাৰ বিষয়ে ক'বলগীয়া হয়। মাধৱ কন্দলীৰ 'ৰামায়ণ'ৰ ভাষাৰ লগত শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তনৰ ভাষাৰ ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক আছে। অকল মাধৱ কন্দলীৰ ভাষাৰে সৈতেই নহয়, শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তনৰ ভাষাৰ অসমীয়া মান্য ভাষা, অসমীয়া উপভাষা, পুৰণি অসমীয়া ভাষা আৰু অসমীয়া ব্ৰজবুলি ভাষাৰ ধ্বনি-তত্ত্ব, ৰূপ-তত্ত্ব, শব্দ-মালা আদি সকলো

ক্ষেত্ৰতে মিল আছে। মান্য ভাষা আৰু শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তনৰ ভাষা, এই দুয়ো ঠাইতে স্ব-
ভক্তিৰ জৰিয়তে তৎসম শব্দবোৰে অৰ্ধ তৎসম ৰূপ লোৱা নিদৰ্শন আছে; যেনে—

শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন	অসমীয়া
তপত	তপত
পৰাগ	পৰাগ
অল্প	অল্প

৮.১. দুয়ো ঠাইৰ ৰূপতত্ত্বমূলক সাদৃশ্য কিছুমান তলত দিয়া ধৰণৰ :

(ক) প্ৰথমা এ-বিভক্তিৰ অপাদান, কৰণ আৰু অধিকৰণত ব্যৱহাৰ : তোৰ মুখে,
শক্তিগ্ৰে, শব্দে যমুনা তীৰে, বসুলেৰ ঘৰে অসমীয়াতো তোৰ মুখে, হাতে (কটা),
ঘৰে ঘৰে আদি নিত্য ব্যৱহৃত ৰূপ। (খ) যন্তীৰ -ব সাধুৰ, অস. সাউদৰ। (গ) সপ্তমী-
ত : হিয়াত, অস. হিয়াত। (ঘ) অসমাপিকা -ই : সুনি, অস. শুনি। (ঙ) ভূত-কালৰ
ক্ৰিয়া-বিভক্তি -ইলৌ : আছিলৌ, অস. আছিলৌ। (চ) নাম্যার্থক ৰূপাংশৰ ক্ৰিয়াৰ
আগত প্ৰয়োগ : নাপাওঁ, নাজানোঁ অস. নাপাওঁ, নাজানোঁ। (ছ) যন্তী-ৰৰ পাছত পৰ-
সৰ্গৰ ব্যৱহাৰ তোমাৰ কাৰণে, অস. তোমাৰ কাৰণে।

৯। শব্দ-মালাৰ ক্ষেত্ৰত অসমীয়াত ব্যৱহাৰ হোৱা অনেক শব্দ শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তনত
হুবহুৰূপে পোৱা গৈছে; যেনে, আজি, উজান, গৰু, ঠাই, দীঘল, বুঢ়া, বেজ, ভাল,
মেলানি, ধেমালি আদি। কামৰূপী উপভাষাৰ সুকীয়া ৰূপ কিছুমানো শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তনত
ৰক্ষিত হৈছে। মান্য অসমীয়াৰ তুলনাত উপভাষাৰ ৰূপৰ নিদৰ্শন শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তনত বৰং
বেছিহে। ধ্বনি-তত্ত্ব আৰু ৰূপ-তত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তন আৰু কামৰূপী উপভাষাৰ
সাদৃশ্যবোৰৰ কিছুমান এনে ধৰণৰ :

(ক) প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য্য-ভাষাৰ শ, খত পৰিণত হৈছে; যেনে— সং, আদেশ,
কৃ. কী. আদেখ, কাম. আদেখ, পু. অ. আদেখ (হে. সবস্বতী)।

(খ) প্ৰা. ভা. আ. ভাষাৰ ক্ষ, খত পৰিণত হৈছে; যেনে— সং, চক্ষু কৃ. কী. চখু,
কাম চখু।

(গ) শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তন আৰু কামৰূপী দুয়ো ঠাইতে মহাপ্ৰাণ ধ্বনিৰ প্ৰচলন বেছি;
যেনে, কৃ. কী. ভোখ, কাম. ভুখ; কৃ. কী. সুখান কাম. শুখান।

(ঘ) কামৰূপীত চতুৰ্থী বিভক্তিৰ কোনো চিন নাই। দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ ৰূপকে
ব্যৱহাৰ কৰা হয়; যেনে, ঘৰোক যাহ, কৃ. কী. ঘৰক যাহ, মা. অস. ঘৰলৈ যাব। মাধৰ
কন্দলীত আছে : মাৰৰ থানক চাহিবাক গৈলা। নিমিত্ত - অৰ্থ প্ৰকাশ কৰিবলৈ দ্বিতীয়া

বিভক্তির চিন -ক সংযোগৰ পাছত লেগি যোগ দিয়া কামৰূপীৰ নিয়ম; যেনে, ঘৰোক লেগি, তাক লেগি; মান্য অস. ঘৰলৈ, তালৈ; কৃ. কী. তাক লাগি; পু. অস. কিঞ্চিৎকাক লাগি (মা. ক.)। তোমাক লাগি (বা. বি. না.)।

(ঙ) কামৰূপীত ভূতকালিক কৃদন্ত আৰু তুমুনন্ত -বাৰ, -ইবাৰ, -ইবাক (লেগি) আদি শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তনেৰে সৈতে একে; যেনে, কৃ. কী. জীবাৰ উপাএ, পানী আনিবাৰ হলে, ফুল তুলিবাক লাগিল, পৰাণ দিবাক পাৰোঁ। পু. অসমীয়াত পাওঁ : তাক মাৰিবাক লাগি (হে. স.) সুবৰ্ণৰ খাট দিলা লগাই ঘুমাৰাৰ (নাৰায়ণদেব)।

১০। শব্দমালাৰ দৃষ্টিৰে চালে শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তন আৰু কামৰূপীৰ বহুতো শব্দ একে; যেনে, ভোজপাত, লাউ, সাতে পাচে ইত্যাদি। পুৰণি অসমীয়া আৰু ব্ৰজবুলি ভাষাৰ লগতো শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তনৰ ভাষাৰ সম্বন্ধ ওচৰৰ। পুৰণি অসমীয়াত পঞ্চমী বিভক্তিৰ কোনো চিন নাই। শব্দৰ পাছত পৰ-সৰ্গ ব্যৱহাৰ কৰি অপাদান অৰ্থ প্ৰকাশ কৰা হয়। শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তনত পাওঁ : আজি হঁতে, শয্যা হস্তে (মা. ক.), ফণা হস্তে (কা. দ. না.)। ভূত-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ -ল : সভা পাতিল (কৃ. কী.), কানোট চোৰে লিল (চৰ্যা), জ্ঞানকীক বন্ধা দিল (মা. ক.), বিহ জল পানে প্ৰাণ ছাড়ি মৰল (কা. দ. না.)। ভূত-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ -লান্ত : কহিলান্ত (কৃ. কী.), কহিলন্ত, ধবিলন্ত (মা. ক.)। নাস্ত্যৰ্থক ৰূপাংশৰ প্ৰয়োগ : নাবোল নাবোল (কৃ. কী.), নাবোল নাবোল শুনা দশগ্ৰীৰ (দুৰ্গাবৰ)। আন বিবিধ শব্দ আৰু ৰূপ :

শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তন	পু. অসমীয়া
আচুক	আছোক (মা. ক.)
উপেখিঅঁ	উপেখিয়া (মা. ক.)
খড়ি পাড়	খৰি পাড়ি (দুৰ্গাবৰ)
গোআৰে	গঞাৰে (দুৰ্গাবৰ)
ঝাট	ঝাণ্ট (মা. ক.)
বাছড়িঅঁ (চৰ্যা. বাছড়ই)	বাছড়ায়্য বাছৰাবা (মা. ক.)
বাখানে (চৰ্যা. বখানী)	বখান (মা. ক.)
ৰূপা (চৰ্যা. ৰূপা)	ৰূপা (মা. ক.)
সাতেসৰী হাৰ	সাতেসৰী হাৰ (মা. ক.)

১১। অসমীয়া ব্ৰজবুলি আৰু শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তনৰ ভাষাৰ ঋনি-তন্ত আৰু ৰূপতন্তমূলক সাদৃশ্য কেইটামান তলত দিয়া ধৰণৰ :

(ক) স্বৰভক্তিৰ সহায়েৰে যুক্ত বাঞ্জন-ধ্বনিৰ বিভাজন : শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তন আৰু অসমীয়া ব্ৰজবুলি দুয়ো ঠাইতে কিছুমান একে ৰূপ পোৱা যায়; যেনে, দৰশন, পৰভাত, পৰাণ ইত্যাদি। (খ) যষ্ঠী বিভক্তিৰ - ক : কৃ. কী. যমুনাক তীৰে, চৰ্চা. ছান্দক বান্ধ, অস. ব্ৰজ. ৰামক চৰিত্ৰ (ৰা. বি. না.)। (গ) সপ্তমীৰ - এ : কৃ. কী. বসুলেৰ ঘৰে, চৰ্চা. নেউৰ চৰণে, অস. ব্ৰজ মেৰি ঘৰে. (কা. দ. না.)। (ঘ) পৰসৰ্গৰ ব্যৱহাৰত অপাদানৰ ভাৱ প্ৰকাশ : কৃ. কী. আজি হঁতে, অস. ব্ৰজ. ফণা. হস্তে (কা. দ. না.), (ঙ) আন আন ৰূপ :

শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তন

আণ্ড

আম্‌হে (চৰ্চা. অম্‌হে)

গেল (চৰ্চা. গেল)

গেলি (চৰ্চা. গেলি)

ছাড় (চৰ্চা. চ্ছাড়ি)

তোহোৰ (চৰ্চা. তোহাৰি)

অস. ব্ৰজবুলি

কৃষ্ণক আণ্ড (কা. দ. না.)

আম্‌হাৰ চঞ্চল মন (বৰগীত -মা)

ভাট নিজ দেশে গেল (কৃ. হ. না.)

কৃষ্ণ বাপ, কাহা গেলি (কা. দ. না.)

ৰামক ছাড়ি হামাক নিয়া যাৱ (ৰা. বি. না.)

তোহাৰি চৰণে (কা. দ. না.)

১২। চৰ্চা-পদৰ ভাষা আৰু শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তনৰ ভাষাৰে সৈতে বিভিন্ন স্তৰত পোৱা সাদৃশ্যৰ ওপৰত কৰা বিশ্লেষণৰ পৰা বৰ্তমানৰ পূৰ্বীয় নব্য ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাবোৰৰ মূলত এটা ভাষাৰ প্ৰচলনৰ আভাস স্পষ্ট হৈ উঠে। সেই ভাষাটোত নানা ভাষা-উপভাষাৰ সংমিশ্ৰণে ভাষাটোক শক্তিশালী ৰূপ প্ৰদান কৰিছিল। সময়ত সিয়ে সাহিত্যিক ভাষাৰূপে পূৰ্ব ভাৰতৰ এটা আদৰ্শনীয় ভাষা হিচাপে পৰিগণিত হৈছিল। যুগ পৰিৱৰ্তনৰ লগত স্থান বিশেষে বিৰিধ ভাষা-উপভাষাৰ প্ৰভাৱত সেই ভাষাটোৱে কেইবাটাও আঞ্চলিক ৰূপ ল'লেগৈ। এনে দৃষ্টিৰে চালে চৰ্চা-পদ আৰু শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তনক পূৰ্ব-ভাৰতৰ উমৈহতীয়া সম্পদ বুলি ক'লেহে বেছি সমীচীন হ'ব যেন লাগে।*